

KESKI-SUOMEN VAMMAISPALVELUISTA VASTAAVIEN JA SOSIAALITYÖNTEKIJÖIDEN TYÖKOKOUS

Aika Ma 31.10.2016 klo 13.00–15.30

Paikka Kosken kokoustila 100, Matarankatu 4, 1. krs, Jyväskylä

Osallistujat:

Arasalo	Susanna	sosiaalihjaaja	Laukaan kunta
Hiekka	Eija	sosiaaliasiamies	Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus
Hänninen	Sanna	johtava sosiaalityöntekijä	Hankasalmen kunta
Junnilainen	Päivi	palvelupäällikkö	Jyväskylän kaupunki/vammaispalvelut
Johnson	Heidi	vammaispalveluohjaaja	Muuramen kunta
Kolomainen	Ulla	kuntoutuspäällikkö	Keski-Suomen sairaanhoitopiiri
Korpirinne	Kristiina	vammaissosiaalityöntekijä	Perusturvaliikelaitos Saarikka
Kuusela	Päivi	sosiaalityöntekijä	Jämsän kaupunki
Kääriäinen	Tuulevi	vammaispalveluohjaaja	Viitasaaren kaupunki
Lahtinen	Tuire	kuntoutusohjaaja	Keski-Suomen sairaanhoitopiiri
Lehtinen	Armi	vammaispalvelupäällikkö	Jämsän kaupunki
Luotola	Juhani	sosiaalityöntekijä	Keski-Suomen sairaanhoitopiiri
Pihl	Anu	perusturvajohtaja	Toivakan kunta
Pihlajamäki	Päivi	vammaispalveluohjaaja	Wiitaunioni
Pitkänen	Mirka	opiskelija	Muuramen kunta
Simo	Pirkko	kv-huollon esimies	Joutsan kunta
Talvensola	Sivi (siht.)	suunnittelija	Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus
Tapiola-Harju	Marjut	sosiaalihjaaja	Petäjaveden kunta
Tienhaara	Hanna	Sosiaalityöntekijä	Laukaan kunta

Työkokouksen tarkoituksena on käsitellä konkreettisia työhön liittyviä asioita keskustellen, linjata yhteisiä toimintamalleja ja kehittää omia työtapojaan. Keskusteluaiheet ovat nousseet työkokoukseen kutsutuilta ammattilaisilta.

1. Tervetuloa työkokoukseen

Sivi Talvensola Koskesta toivotti osallistujat tervetulleiksi ja johdatti päivän aiheeseen.

2. Asunnonmuutostyöt Keski-Suomessa

Ulla Kolomainen ja Emmi Hanhikoski kertovat Maakunnallinen kuntoutuksen toimintaohjelma Keski-Suomeen -hankkeesta, jossa on selvitetty kuntien näkemyksiä asunnonmuutostöiden keskittämisestä.

Ulla Kolomainen kertoi hankkeesta. Diat liitteenä.

Selvitettäväksi toivotaan etenkin vammaispalvelulain mukaisia apuvälineiden ja asunnonmuutostöiden kustannuksia sekä tietoa, mistä kustannukset muodostuvat.

Keskusteltiin, millaisella kyselyllä kustannustiedot saadaan kunnista. Asiakasasiakirjoista poimimalla saa tarkat tiedot, mutta on työlästä toteuttaa. Kuntakohtaisesti saisi keskimääräisen tiedon toteutuneista kustannuksista, paljonko rahaa on välineisiin ja muutostöihin käytetty. Summa vaihtelee kuitenkin paljon vuosittain. Tarvittaisiin tietoa ainakin 2–3 vuoden ajalta.

Sovittiin, että kyselyä pohditaan näitä tietoja hyödyntäen tarkemmin hankkeen Apuvälineet ja asunnonmuutostyöt -työryhmässä.

3. Sosiaalihuoltolain mukaiset liikkumisen tuen palvelut

Keskustellaan, miten liikkumisen tuen palveluja koskevaa lakia on sovellettu käytäntöön Keski-Suomen kunnissa.

Hankasalmella on lakkautettu SHL:n mukaiset yksilölliset kuljetuspalvelut. Käytössä on ollut jo pidemmän aikaa monipalveluliikenne, jonka toimintaa on laajennettu. Tarjottu on myös saattajapalvelua sitä tarvitseville. Palvelu ei kuitenkaan ole saanut paljon käyttäjiä.

Wiitaunionissa toimii kutsuliikenne, jota kunta on tukenut. Reitiltä sai lähteä myös muita käyttäjiä mukaan. Asiakkaita oli enemmän kuin kuljetuspalvelupäätöksen saaneita. Loka-kuun alusta palautettiin yksilöllinen kuljetuspalvelu, joka todettiin edullisemmaksi kuin yhteinen kutsuliikenne. Muutos on herättänyt paljon keskustelua. Osa kuntalaisista on aktiivisesti sopinut kimpapakyytejä suoraan liikennöitsijän kanssa kuljetuksista ilman kunnan väliintuloa.

Saarikassa on käytössä yksilöllisiä kuljetuksia. Meneillään on iso hanke kaikkien kunnan kyyditysten ja asiointiliikenteen yhteistyön kehittämiseksi. Kyytejä pyritään yhdistelemään koulukyytien, VPL-, SHL-kyytien jne. kanssa. Alueella on ollut ongelmana, ettei lyhyille matkoille saa takseja. Paikkakunnalla tarvittaisiin päiväaikaisia autoja. Tuetaan samalla kotona asumista tarjoamalla kyytipalvelua muillekin kuntalaisille.

Joutsassakin on tarkoituksena on yhdistää kaikki kunnan päiväaikaiset kuljetukset yhteen. Asia tulee kilpailutukseen alkuvuodesta. Uudet sopimukset tulevat voimaan elokuussa 2017.

Jämsässä on painopiste yksilöllisissä kuljetuksissa. Meneillään on yksi hallinto-oikeuskäsittely kuljetuspalveluista. Sovittiin, että päätös välitetään tälle ryhmälle tiedoksi sen tultua.

Muuramessa toimii monipalveluliikenne. Yhtenäistäminen tulisi kunnan eri kuljetusten osalta tarpeeseen.

Petäjavedellä kuljetuspalvelua myönnetään jonkin verran yksilöpäätöksellä. Palveluliikenteen kehittäminen on suunnitteilla.

Jyväskylässä vanhuspalvelut hoitaa SHL:n mukaiset kuljetuspalvelut. Jyväskylässä on kilpailutettu yhdistetyt liikkumispalvelut 1.4.2016 alkaen. Matkojen yhdisteleminen on huomattu haasteelliseksi. Kuljetusten ajankohdissa on tehty porrastusta ruuhka-aikojen purkamiseksi, jotta liikennöinti saataisiin tarpeeksi joustavaksi. Joukkoliikenteessä on kokeilu, jossa pyörätuolia käyttävien saattajat pääsevät ilmaiseksi kyytiin. Tietoa palvelun käyttäjämäärästä ei tällä hetkellä tarkemmin ole.

Monissa kunnissa on asetettu **kriteerejä kuljetuksille**, mm. tulo-, varallisuus-, tai ikärajoja. Todettiin keskustelun perusteella, että eri kuntien kriteerit ovat melko samankaltaisia.

Yleisesti todettiin, että yksilöllinen kyyti kohdentaa paremmin asioinnin ja liikkumisen asiakkaan tarpeiden mukaan. Toisaalta yhteiset kyydit sopivat toisille paremmin, mm. sosiaalisen kanssakäymisen mahdollistajana. Joinakin ajankohtina, kuten aamulla, on erityisen paljon painetta liikennöinnille. Näiden ruuhkahuippujen purkamiseen kunnat voivat vaikuttaa muuttamalla palvelujen alkamisaikaa. Yhteiskuljetusten vaatima ennakointi on aiheuttanut eniten tyytymättömyyttä. Yhteiskyytien hyödyntäminen vaatii ajattelutavan ja aikataulutuksen muutosta niin asiakkailta kuin ammattilaisillakin.

Sosiaaliasiamies ei ole saanut näistä asioista erityisen paljon yhteydenottoja. Asiakasnäkökulmasta toiveena on, että yksilöllisiä matkoja myönnetään silloin, kun tarvetta on. On hyvä, että on erilaisia toteuttamisvaihtoehtoja.

4. Kehitysvammalain muutos ja itsemääräämisoikeuden toteutuminen kehitysvammahuollon asumisen ostopalveluissa

10.6.2016 on tullut voimaan laki kehitysvammaisten erityisbuollosta annetun lain muuttamisesta, jossa lisätään itsemääräämisoikeuden vahvistamista ja vähennetään rajoitustoimenpiteiden käyttöä.

Millaisia lakimuutoksen mukaisia toimintalinjauksia kunnissa on määritelty rajoittamistoimiin liittyen asumisen ostopalveluissa? Löytyykö toimintakäytänteistä yhtenäistämisen paikkoja? Mitä muuta kysymyksiä uudistus on herättänyt kunnissa?

Kuntainfo ja muu materiaali sekä videotallenne lakikoulutuksesta:

- [Kuntainfo 3/2016 \(stm.fi\)](#)
- [Muistio kehitysvammalain muutosta koskevista perusteluista \(korjattu versio 21.6.2016\) \(stm.fi\)](#)
- [Taulukko rajoitustoimenpiteistä \(stm.fi\)](#)
- [Videotallenteet STM:n Itsemääräämisoikeuden toteutuminen kehitysvammahuollossa - koulutustilaisuudesta, 30.5.2016 Helsinki](#)

HUOM! AVI järjestää uuden koulutuskierron aiheesta tammi-helmikuun 2017 taitteessa. Tärkeimpiä ajankohtia on vielä auki. Länsi- ja Sisä-Suomen avin tilaisuus järjestettäneen Tampereella. Jyväskylään pyritään järjestämään videoyhteys.

Keskustelun perusteella asia on vielä monessa kunnassa vaiheessa niin omien asumisyksiköiden kuin ostopalveluyksiköidenkin osalta. Asiaa opetellaan tällä hetkellä kaikkialla ja se vaatii uudenlaista oman toiminnan jatkuvaa arviointia. Yhteisten toimintalinjausten luo-

minen vaatii aikaa ja lisää yhteisiä keskusteluja. THL:n lisäohjetta lomakkeineen sekä AVI:n koulutusta odotetaan.

Keskustelussa nostettiin esiin seuraavaa:

Laissa on säädetty ammattialakohtaisesti, mitä kukin ammattihenkilö saa tehdä tai päättää. Kaikissa päätöksissä ei tarvitse olla virkalääkäriä vaan päätöksen voi tehdä yksikön esimies. Jos asumisyksikössä ei ole virkaatekevää lääkäriä, päätös tehdään asiakkaan kotipaikkakunnalta. Vammaispalveluissa ei välttämättä ole sosiaalityöntekijää ja keskustelua työnjaosta ja päätöksenteosta täytyy käydä sosiaalitoimen sisällä. Ohjaaja-nimikkeellä on paljon työntekijöitä asumispalveluissa, mutta esim. kuntoutuksen ohjaaja (AMK) ei ole laissa tarkoitettu sosiaali- tai terveydenhuollon ammattihenkilö.

Lain tarkoituksena on itsemääräämisoikeuden tukeminen, jotta rajoitustoimenpiteitä ei tarvittaisi lainkaan. Tämä edellyttää jatkuvaa toiminnan arviointia ja kunkin rajoitustoimenpiteen yksittäistä arviointia. Käytännöt vaikuttavat tällä hetkellä olevan kirjavia eri asumispalveluyksiköissä.

Rajoitustoimenpide voivat olla myös asiakkaan itse haluama käytäntö. Mikäli asiakas on kykenevä tekemään tämän päätöksen, silloin se tukee asiakkaan itsemääräämisoikeuden toteuttamista. Työntekijän on harkittava, onko asiakas kykenevä tekemään ko. päätöksen.

Kunnissa on ryhdytty kirjaamaan palvelusuunnitelmiin, miten itsemääräämisoikeutta tuetaan ja rajoitustoimenpiteiltä välttyttäisiin. Tähänkin tarvittaisiin selkeää kirjaamisohjetta. THL on luvannut tehdä lomakkeita.

STM:n sivuille on lisätty 17.10.2016 Kysymys ja vastaus -osio lakimuutoksesta, joka löytyy osoitteesta: http://stm.fi/artikkeli/-/asset_publisher/kuntainfo-mika-muuttuu-kehitysvammalaissa-

Suora linkki pdf-tiedostoon: [Kysymyksiä ja vastauksia kehitysvammalain 10.6.2016 voimaantulleesta muutoksesta](#)

5. Henkilökohtaisen avun toteutustavat kunnissa

Miten henkilökohtaisen avun toteuttaminen kunnissa ylipäänsä sujuu? Miten hoidetaan työnantajuus, sijaiset, palkanmaksu ym.? Mitä valmiita lomakkeita käytetään? jne.

STM järjesti työkokouksen itsenäisen suoriutumisen tuesta 13.10., jossa käsiteltiin henkilökohtaista apua. Katso materiaali: <https://www.thl.fi/fi/web/vammaispalvelujen-kasikirja/laki-ja-oikeuskaytanto/vammaislainsaadannon-uudistus/tyokokous-13.10.2016>

Jämsässä on suunta ostopalvelumalliin työnantajamallin käytön vähetessä. Kilpailutusta ei ole tehty. Ostopalvelutuntihinta vaihtelee alkaen noin 20 eurosta. Kunnalla on omia henkilökohtaisia avustajia vakiintuneelle asiakaskunnalle pieniin tuntimääriin.

Wiitaunionissa on kilpailutettu ostopalveluna Citywork, joka hoitaa mm. sijaisten hankinnat, pienet vapaa-ajan tuntimäärät. Lisäksi käytössä on palveluseteli.

Hankasalmella palkanmaksu hoidetaan työnantajamallilla ja palkat tilitoimiston kautta. Henkilökohtaista apua käytetään kunnassa paljon. Asiakkaalle pyritään hankkimaan heti

2–3 avustajan rinki. Joustavasti löytyy myös pieniin tuntimääriin tekijöitä. Kunta toimii samalla työllistäjänä.

Laukaassa suurin osa toimii työnantajamallilla, loput ostopalveluna. Lisäksi kunnalla on omia henkilökohtaista apua antavia työntekijöitä.

Saarikassa on pääasiassa käytössä työnantajamalli, osin järjestyy ostopalveluna tai niiden yhdistelmänä. Palkanlaskenta hoidetaan tilitoimiston kautta. Avustajien saaminen vaihtelee kausittain. Ongelmana on myös sijaisten löytäminen.

Petäjavedellä on käytössä työnantajamalli.

Todettiin, että työnantajamallissa on vaikea valvoa eläkemaksujen ja vakuutusten maksamista. Avustajien sijaisten saaminen on ongelmallista monessa kunnassa, mutta useimmiten se onnistuu ostopalveluna. Mikäli asiakas ei ole soveltuva toimimaan työnantajana, kunnalla on oikeus järjestää asia toisin palvelun järjestämiseksi.

Lisäksi keskustelua käytiin avustajista aiheutuneiden kustannusten kohtuullisuudesta. Pääsääntöisesti kunnissa toimitaan Heta-liiton ohjeistuksen mukaan.

Sosiaaliasiamiehelle tulee henkilökohtaisen avun käytännöistä yhteydenottoja puoleen ja toiseen: toisille sopii työnantajuus, toisille taas joku muu malli. Erilaisia vaihtoehtoja toteuttamiseen tarvitaan.

Maakuntauudistuksen toivotaan tuovan henkilökohtaiseen apuun keskitettyä koordinaatiota. Prosessin hallinta kaikkienensa vie paljon aikaa kuntien työntekijöiltä.

6. Päivä- ja työtoiminta sekä avotyön/tuetun työn kehittäminen

Miten kunnissa on nämä palvelut järjestetty ja mitä hyväksi havaittuja käytäntöjä voisi muissakin kunnissa kokeilla?

Yleisenä ongelmana Keski-Suomessa on, että asumista ja asumispalvelua on tarjolla, mutta töitä tai työtoimintaa ei. Työtoiminnan järjestämisessä voi muodostua esteeksi myös matkat: ajankäyttö, matkakulut jne. Asiaa on syytä viedä tiedoksi päättäjille.

Päivä- ja työtoiminnoille tarvitaan enemmän vaihtoehtoja. Avotöihin tai tuettuun töihin löytyisi paljon tekijöitä, jos vain paikkoja olisi tarjolla.

Keskusteluun nostettiin pari kuntaesimerkkiä. Saarikassa on avotyössä toimintakeskuksen kirjoilla kymmenkunta henkilöä (kaupassa, keittiöllä jne.). Ohjaamassa on oma avotyön ohjaaja. Ihmiset ohjautuvat päivätoiminnan kautta. Jyväskylässä otetaan käyttöön henkilökohtainen budjetti työ- ja päivätoimintaan alkuvuoden aikana.

Päivä- ja työtoimintaa tarvitsevien asiakaskunnassa on paljon muitakin henkilöitä kuin kehitysvammaisia tai vaikeavammaisia. Mielenterveysasiakkaiden osalta asia herättää muita ryhmiä enemmän huolta. Toiminnan tulisi olla yksilöllistä ja eri tarpeisiin vastaavaa.

Vajaatyökykyisten ohjausta työmarkkinoille pyritään tekemään, mutta toteuttamiseen tarvittaisiin vahvempaa koordinaatiota. Sosiaalihuollon työelämäosallisuutta tukevan lainsäädännön ja palvelujärjestelmän uudistamishanke TEOS on ollut valmistelussa, mutta siitä

ei ole kuulunut hetkeen mitään. Sen sijaan Osatyökykyisille tie työelämään -kärkihankkeen rahoitushaut kokeiluihin ovat käynnissä: <http://stm.fi/hankkeet/osatyokykyisyys>

7. Työkokouksen jatkosta sopiminen

Seuraavan työkokouksen ajankohdaksi sovittiin

Ma 13.3.2017 klo 13–15.30

paikkana Kosken toimitalo, kokoustila 100, 1. krs, Matarankatu 4

Ensisijaisesti kokoukseen pyritään saamaan alustus/alustuksia kotikuntalain soveltamisesta vammaispalveluissa

Muistiin kirjasi Sivi Talvensola, suunnittelija, Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus, sivi.talvensola(a)koske.fi, 0400-904663